وەڵامی کۆمەڵە پرسیارێك سەبارەت بە ئیعتکاف ومانەوە لە مزگەوت بۆ خواپەرستی

ئاراستە کردنی پرسیارەکان
م/ صلاح الدين عبدالكريم

وەڵامدانەوەی پرسیارەکان
د. عبداللطيف أحمد مصطفى
دکتۆرا لە زمانی عربی و بیروباوەڕی ئیسلامی

==

ماڵپەڕی بەهەشت و وەڵامەکان
ba8.org
walamakan.com
هەمیشە لەگەڵمان بن بۆ بەرهەمی نوێ

بسم الله الرحمن الرحيم

*** پێشەكی :**

إنَّ الْحَمْدَ للهِ نَحْمَدُهُ وَنَسْتَعِيْنُهُ وَنَسْتَغْفِرُهُ وَنَعُوْذُ بِاللهِ مِن شُرُوْرِ أَنْفُسِنَا وَمِنْ سَيِّئَاتِ أَعْمَالِنَا مَنْ يَهْدِهِ اللهُ فَلا مُضِلَّ لَهُ وَمَنْ يُضْلِلْ فَلا هَادِيَ لَهُ .

وَأَشْهَدُ أَنْ لا إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَحْدَهُ لا شَرِيْكَ لَهُ ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدَاً عَبْدُهُ وَرَسُوْلُهُ .

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱتَّقُواْ ٱللَّهَ حَقَّ تُقَاتِهِۦ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنتُم مُّسۡلِمُونَ ١٠٢﴾ [آل عمران].

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ ٱتَّقُواْ رَبَّكُمُ ٱلَّذِي خَلَقَكُم مِّن نَّفۡسٖ وَٰحِدَةٖ وَخَلَقَ مِنۡهَا زَوۡجَهَا وَبَثَّ مِنۡهُمَا رِجَالٗا كَثِيرٗا وَنِسَآءٗۚ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ ٱلَّذِي تَسَآءَلُونَ بِهِۦ وَٱلۡأَرۡحَامَۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلَيۡكُمۡ رَقِيبٗا ١﴾ [النساء] .

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱتَّقُواْ ٱللَّهَ وَقُولُواْ قَوۡلٗا سَدِيدٗا ٧٠ يُصۡلِحۡ لَكُمۡ أَعۡمَٰلَكُمۡ وَيَغۡفِرۡ لَكُمۡ ذُنُوبَكُمۡۗ وَمَن يُطِعِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ فَقَدۡ فَازَ فَوۡزًا عَظِيمًا ٧١﴾ [الأحزاب] .

أَمَّا بَعْدُ :فإِنَّ أَصْدَقَ الحَدِيْثِ كِتَابُ اللهِ وَخَيْرَ الهَدْيِ هَدْيُ مُحَمَّدٍ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَعَلَى آلِهِ وَسَلَّمَ) وَشَرَّ الأُمُوْرِ مُحْدَثَاتُهَا وَكُلَّ مُحْدَثَةٍ بِدْعَةٌ وَكُلَّ بِدْعَةٍ ضَلالَةٌ وَكُلَّ ضَلالَةٍ فِي النَّارِ .

برا و خوشكی موسڵمان : ئەم نامیلكەیەی بەردەستت بریتیە لە وەڵامی (١٧) پرسیار سەبارەت بە حوكمی ئادابەكانی ئیعتیكاف و مانەوە لە مزگەوت بۆ خواپەرستی كە لە لایەن بەڕێز : دكتۆر عبداللطیف أحمد وەڵام دراوەتەوە .

پ ١/ ئایا ئیعتیكاف كردن مانای چیە؟ وە چۆنە؟ وە مەرجەكانی چیە؟ وە كەی دەست پێ دەكات؟ وە لەچ شوێنێكدا ئەكرێت؟ وە ئەو حوكمانەی كە پەیوەستن بە ئیعتیكافەوە؟.

خوای گەورە دەفەرمووێت: ﴿وَلا تُبَاشِرُوهُنّ وَأَنْتُمْ عَاكِفُونَ فِي الْمَسَاجِدِ﴾﴿البقرة:١٥٧﴾ **لە روانگەی ئەم ئایەتەوە مانای** (عَاكِفُونَ) **چیە؟ وە مانای** (الاعتكاف) **چیە؟ پاشان لە دواتردا بە درێژی دەچینە سەر راڤەی ئایەتەكەو لێكدانەوەی ئایەتەكە؟**

و/ سەرەتا خوای پەروەردگار لەم ئایەتە پیرۆزە دا ئاماژە بە حوكمێك دەكات كە تایبەتە بەو كەسانەی كە لە ئیعتیكاف دان، بەڵام وەكو باستان كرد جاریٰ تەفسیری ئایەتەكەمان مەبەست نیە تەنها ووشەی (عَاكِفُونَ) یان (الاعتكاف)، (عَاكِفُونَ) اسم فاعلە لە (عكف)ەوە هاتوە، وە (عكف)یش بە مانای حەپس كردنو مانەوە دێت، واتا مرۆڤ خۆی لە شوێنێك بمێنێتەوە وە (اقامة) لە شوێنێك بكات وەكو ئەوەی بڵێی خۆی خۆی حەپس بكات، نەك حەپس بە مانای سجن كردن بەڵكو بەو مانایە كە مرۆڤ وا لە خۆی بكات لە شوێنێك بمێنێتەوەو لێی دەرنەچێت، وە بۆ ئەوەی بتوانێت عبادەتێك بەجیٰ بگەیەنێت، وە لە شەرعیشدا بە گوێرەی بەڵگەكانی قورانو سوننەتو ووتەی زانایان كە لە قورئانو فەرموودە تێگەیشتون (الاعتكاف) بریتیە لە عبادەتێك كە مرۆڤی موسوڵمان پێی هەڵدەستێت ئەو عبادەتەش شێوازی تایبەتی خۆی هەیە كە ئەوەیە مرۆڤ دەمێنێتەوەو خۆی یەكلا دەكاتەوە بۆ عیبادەتی خوای پەروەردگارو زیكری خوای گەورەو یادی خوای پەروەردگار.

پ ٢/ حوكمی ئەو ئیعتیكافە لە ڕووی شەرعەوە چیەو تا چەند شەرعیە؟ وە ئایا پێغەمبەری خوا ﷺ خۆی ئیعتیكافی كردووەو لە مزگەوتەكاندا ماوەتەوە بۆ خوا پەرستی؟

و/ ئیعتیكاف بێ گومان دروستە لە شەرعی ئیسلامداو هاتووە، چونكە پێغەمبەری خوا ﷺ ساڵانە لە ڕەمەزاندا ئیعتیكافی دەكرد، عائیشە (ڕەزای خوای پەروەردگاری لێ بێت) دەڵێت: (عن عائشة –رضي الله عنها– أَنّ النّبِيّ ﷺ كَانَ يَعْتَكِفُ الْعَشْرَ الْأَوَاخِرَ مِنْ رَمَضَانَ حَتّى تَوَفّاهُ اللّهُ ثُمّ اعْتَكَفَ أَزْوَاجُهُ مِنْ بَعْدِهِ) [١].

واتە: پێغەمبەری خوا ﷺ دە شەوی كۆتایی ڕەمەزان (الْعَشْرَ الْأَوَاخِرَ) ئیعتیكافی دەكرد تا وەفاتی كرد، پاشان خێزانەكانی لە دوای خۆی ئیعتیكافیان دەكرد.

وە لە فەرموودەیەكی تردا عائیشە دەفەرموێت: (كَانَ يَعْتَكِفُ الْعَشْرَ الْأَوَاخِرَ).

واتە: پێغەمبەری خوا ﷺ لە دە شەوی كۆتایی ڕەمەزان (الْعَشْرَ الْأَوَاخِرَ) ئیعتیكافی دەكرد تا وای لێهات ئەو ساڵەی كە تیایدا وەفاتی كرد بیست ڕۆژ پێغەمبەری خوا ﷺ ئیعتیكافی كرد .

پ ٣/ سەبارەت بە شوێنی ئیعتیكاف كردن ئایا شوێنێكی تایبەتی هەیە كە ئیعتیكافی تیا بكرێت، یاخود بە ڕەهایی لە هەر شوێنێكدا ئیعتیكاف بكرێت دروستە؟ واتا ئایا لە ماڵەوە هەر كەسێك دەتوانێت بۆ خۆی ئیعتیكاف بكات؟ یاخود هەندێك كەس دەچن بۆ ئەشكەوتەكان و لە شوێنی دوور لە شار ئیعتیكاف دەكەن؟ یاخود هەندێك كەس دەچن بۆ شوێنی تاریك یاخود لە مزگەوتەكاندا؟ ئایا شوێنێكی تایبەت و دەستنیشان كراوی هەیە كەوا لە شەرعدا دیاری كرابێت و دەستنیشان كرابێت؟

و/ ووتمان حوكمی ئیعتیكاف كە دروستە بەڵكو سوننەتیشە بەڵام واجب نیە، ئەو سوننەتە مرۆڤ لە كوێ بە جێی بگەیەنێت، لەچ شوێنێك مرۆڤ ئەو سوننەتە بكات، خوای پەروەردگار لە قورئانە پیرۆزەكەیدا دەفەرمووێت:

---

(١) متفق عليه .

﴿وَلا تُبَاشِرُوهُنَّ وَأَنْتُمْ عَاكِفُونَ فِي الْمَسَاجِدِ ﴾﴿البقرة:١٥٧﴾.

واتە: مەچنە لای خێزانەکانتان لە کاتێکدا کە ئێوە موعتەکیفن لە مزگەوتەکاندا،

وە عائیشەش (ڕەزای خوای لێ بێت) لە ووتەیەکی دا کە صەحیحە دەفەرموویێت:

((وَلاَ اعْتِكَافَ إلاَّ فِي مَسْجِدٍ جَامِعٍ)) [٢]،

واتە: ئیعتیکاف نیەو نابێت تەنها لە مزگەوتێك نەبێت کە نوێژی هەینی تێدا بکرێت.

کەواتە ئیعتیکافو مانەوەی موسولّمان بۆ عیبادەت کردنی خواو یەکلا بوونەوە بۆ خواو دابڕان لە خەڵك بۆ ئەوەی لەگەڵ خوای خۆت یەکلا بیتەوە ناکرێت بڵێی ئەو عیبادەتە تایبەتە کە ئیعتیکافە لە ماڵان دەیکەم، یان لە ئەشکەوتێکدا دەیکەم، یان لە شوێنێکی چۆڵدا دەیکەم، نەخێر ئەم عیبادەتە تایبەتە بە مزگەوتەکانەوە دەبێت مرۆڤی موسولّمان لە مزگەوت دا بیکات، بەڵام ئەوەی کە هەندێك کەس بیکات بڵێت من دەچمە ئەشکەوتێك چونکە پێغەمبەری خوا ﷺ کاتی خۆی پێش ئەوەی کە وەحی بۆ بێت دەچوو بۆ (غار حراء) لەوێ ئەو خەریکی خەڵوە کێشانو ئیعتیکاف بوو بێگومان ئەوە نابێتە بەڵگە چونکە دوای دابەزینی وەحی پێغەمبەری خوا ﷺ جارێکی تر نەچووەوە بچێت ئیعتیکاف لە ئەشکەوتێك دا بکات یا لە شوێنێکی چۆڵ بیکات بەڵکو لە مزگەوتەکان دا لە مزگەوت ئیعتیکافی دەکرد، وە هەروەها ئیعتیکاف کردنو مانەوە لە غەیری مزگەوت ئیمامەکان دەفەرموون گومڕاییە، چونکە هەر کەسێك بێتو لە غەیری مزگەوت بمێنێتەوە بێگومان جومعەی دەچێت، جەماعەتی دەچێت، ئەوەش مرۆڤ پێی فاسق دەبێتو توشی گوناهی گەورە دەبێت کە واز لە جومعەو جەماعەت بێنێت، کەواتە شەڕی زیاترەو زەرەری زیاترە لە خێرو لە چاکەکەی.

[٢] رواه أبو داود رقم الحديث (٢٤٧٥)، والبيهقي في السنن رقم الحديث (٨٣٧٧) . قال الشيخ الألباني في صحيح أبي داود (٧/٢٣٥) .

پ ٤/ كەواتە هەر ئیشێك كەوا پێغەمبەری خوا ﷺ لە پێش دابەزینی وەحی كردبێتی نابێتە بەڵگە بۆ ئێمە؟

و/ بێگومان شەریعەت ئەوەیە كە لە قورئانی پیرۆزدا خوای پەروەردگار بە وەحی بۆ پێغەمبەری ناردبێت ﷺ ئەوە بەڵگەیە.

پ ٥/ ئایا ئیعتیكاف لە هەموو مزگەوتەكاندا دروستە بكرێت؟ یاخود تایبەتە بەو سێ مزگەوتەوە (كەعبەی پیرۆز و مزگەوتی پێغەمبەرو ﷺ مزگەوتی قودس؟).

و/ زانایان لەو بارەیەوە سێ بۆچونیان هەیە: بۆچونی یەكەم: ئەوەیە كە ئیعتیكافو مانەوە لە هەموو مزگەوتێك دا دروستە تەنانەت ئەگەر بچوكیش بێتو جومعەشی تیا نەكرێت، وەكو مزگەوتی گەڕەكو كۆڵانەكان، بۆچونی دووەمی زانایان ئەوەیە كە دەبێت مزگەوتەكە جامع بێت واتا موسوڵمانان تیایدا كۆ ببنەوە بۆ نوێژی هەینیو نوێژی هەینی تیادا بكرێت بۆ ئەوەی كە ئەو كەسەی لە ئیعتیكاف دایە نە جومعەی بچێت نە موحتاجی ئەوەش بێت كە بچێتە مزگەوتێكی جامع بۆ جومعە كردنو لە مزگەوتی خۆی ئیعتیكاف دەكاتو جومعەشی لێ هەیە ئەوە بۆچونی دووەمە كە بۆچونی جمهوری زانایانە وە قەولی عائیشەیە (ڕەزای خوای پەروەردگاری لێ بێت) (وَلاَ اعْتِكَافَ إِلاَّ فِي مَسْجِدٍ جَامِعٍ) [٣] ، واتە: ئیعتیكاف نیەو نابێت تەنها لە مزگەوتێك نەبێت كە نوێژی هەینی تێدا بكرێت.

وە ئایەتەكەش خوای پەروەردگار بە (مطلق)ی كە هێناویەتی:

﴿وَلا تُبَاشِرُوهُنّ وَأَنْتُمْ عَاكِفُونَ فِي الْمَسَاجِدِ﴾﴿البقرة:١٥٧﴾ .

بەڵام ووتمان قەولی عائیشە (ڕەزای خوای پەروەردگاری لێ بێت) بە (نفی و بە الاستثناء) (وَلاَ اعْتِكَافَ إِلاَّ فِي مَسْجِدٍ جَامِعٍ)، بۆچونی سێیەم (لا اعْتِكَافَ إِلا فِي المساجد الثلاثة) ئەوە لە حذیفەوە گێڕدراوەتەوە (ڕەزای خوای پەروەردگاری لێ بێت) وە قەولی سعید بن المسیب)یشە (ڕەزای خوای پەروەردگاری لێ

(٣) رواه أبو داود رقم الحديث (٢٤٧٥)، والبيهقي في السنن رقم الحديث (٨٣٧٧) . قال الشيخ الألباني في صحيح أبي داود (٧/٢٣٥) .

بێت)، وە لە (عطاء)یشەوە هاتوە بەڵام ئەو ئەثەرەی کە لە عطاوە هاتوە موقوفە لەسەر خۆی کە لە عطاوە هاتوە (مقطوع)ە، مسجد الاقصی تیایی نیە تەنها مسجد الحرام و مسجد النبوی تیایە ئەوەش کە لە حۆیفەوە هاتوە (ڕەزای خوای پەروەردگاری لێ بێت) بە دوو شێوە هاتوە بە مەرفوعی دابێتیە پاڵ پێغەمبەری خوا ﷺ وە بە (موقوف)یش قسەی خۆی بێت خلاف هەیە لە بەینی زانایانی حدیث ئایا (لا اعْتِكَافَ إلا فِي المساجد الثلاثة) مەرفوعەو فەرموودەی پێغەمبەری خوایە ﷺ یان (موقوف)ە لەسەر حذیفە (ڕەزای خوای پەروەردگاری لێ بێت) بە هەر حاڵ بۆچونی جمهور ئەوەیە کە لە هەموو مزگەوتێکی (جامع) دا دروستە، وە بۆچونی حۆیفە وە سعید بن المسیب، تەنها لە سێ مزگەوت دا وە بۆچونی (عطاء) تەنها لە دوو مزگەوت دا لەم سەردەمەشدا هەندێك لە ئەهلی عیلمی فاچل، زانایانی ئەئیمەی ئەهلی سوننە تیایان دا هەیە کە بۆچونی وایە تەنها لەم سێ مزگەوتە دا دەبێت، بەڵام بۆچونی جمهوری زانایانی ئەهلی سوننە ئەوەیە کە دروستە لە هەر مزگەوتێك کە جومعەی تیادا بکرێت وە وەڵامیشیان بۆ فەرموودەکەی (حذیفة) (ڕەزای خوای پەروەردگاری لێ بێت) ئەوەیە کە دوو وەڵامیان هەیە یەکەمیان خیلاف هەیە لە (رفع و وقف)ی دا، دووەمیشیان ئەوەیە کە لە تەفسیرو تێگەیشتنی بۆچونەکەدا لە ئیعتیکاف واتا هیچ ئیعتیکافێك تەواو نیەو پاداشتی تەواو نیە وەکو ئەو ئیعتیکافەی کە لەو سێ مزگەوتەدا دەکرێت وە ئەوەشیان ئاسانترە لەسەر ئوممەتی محمد ﷺ کە موسوڵمانان لە هەر وولاتێك بن لە هەر شارێك بن بێ بەش نەبن لەو عیبادەتەو بتوانن لە مزگەوتەکان دا وەکو خوای پەروەردگار فەرموویەتی: ﴿وَلا تُبَاشِرُوهُنّ وَأَنْتُمْ عَاكِفُونَ فِي الْمَسَاجِدِ﴾[البقرة:١٥٧].

ئیعتیکافی خۆیان بکەنو لەو عیبادەتە بەرزە بێ بەش نەبن وەکو چۆن بۆیان هەیە لە هەموو مزگەوتێك دا نوێژەکەی خۆیان بکەنو تەراویحەکەیان بکەن و لیلة القدر بکەن وە بەهەمان شێوەش بتوانن ئیعتیکافی خۆیان بکەن ئەوە مەزهەبی جمهورە والله اعلم ئەوەشیان راجح ترە ان شاء الله، لەگەڵ ئەوەدا کە هەر کەسێك بۆی بکرێت لەو سێ مزگەوتە دا ئیعتیکاف بکات (المسجد الحرام والمسجد النبوي والمسجد الاقصی) بێگومان ئەوە باشترەو چاکترەو الله اعلم .

پ ٦/ (تەفسیری ابن عباس (خوایان لێ ڕازی بێت) بۆ ئایەتەكە ﴿وَأَنْتُمْ عَاكِفُونَ فِي الْمَسَاجِدِ﴾[البقرة:١٥٧] **تەنها بۆ سێ مزگەوتە، ئایا ئەم تەفسیرەی ابن عباس دەبێتە بەڵگە كەوا تەنها دروست بێت لەو سێ مزگەوتەیا بكرێت و لە مزگەوتەكانی تردا دروست نەبێ یا ئەمیش هەر بۆچونێكی تایبەتیە؟**

و/ ووتمان جمهوری صەحابە (ڕەزای خوای پەروەردگاریان لەسەر بێت) وە جمهوری علماء وا تێگەیشتون لە ئایەتەكەو لە قەولی صەحابە لە قەولی حژیفەو ئەوان وا تێگەیشتون كە گشتیە بەڵام كە تەنها بۆ ئەو سێ مزگەوتەیە واتا لەم سێ مزگەوتە لە هەمووی باشترو چاكترە ئەوجا مەرج نیە لە هەر صیاغێكی عەرەبیدا كە (نفی و الاستثناء) هەبوو وا بزانین كە ئەوە بۆ حەصری حەقیقیە، هەندێك جار بۆ حەصری اضافیە یان نسبیە، حصر لە زمانی عەرەبی دا دوو شێوەی هەیە حەصری (مطلق) هەیەو حەصری (كمال)یش هەیە، واتا ئیعتیكافی كاملو پاداشتی زۆر لەو سێ مزگەوتەدا نەبێ نیە، یان بۆ نمونە لە فەرموودەی تردا پێغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی: (مَنْ حَمَلَ عَلَيْنَا السِّلَاحَ فَلَيْسَ مِنَّا)[٤] واتە: ئەوەی چەك دژمان هەڵگرێت ئەوە لە ئێمە نیە.

ئایا ئەو كەسە كافر دەبێت؟ نەخێر، یان (من غشّنا فليس منا).

واتە: ئەوەی فێڵمان لێ بكات لە ئێمە نیە.

كۆمەڵێك هەیە لە زانایان كە تەفسیری دەكەن تەفسیرێكی وا كە لەگەڵ ئایەتو فەرموودەكانی تر بێتەوەو یەك بگرێتەوە، یان (لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّى يُحِبَّ لِأَخِيهِ مَا يُحِبُّ لِنَفْسِهِ)[٥] چۆن (لَا يُؤْمِنُ) واتا ئەم مرۆڤە كافر دەبێت؟ نەخێر، واتا (لا يؤمن إيماناً كاملاً) ئیمانی كامل نیە تاوەكو ئەوەی بۆ خۆی پێ خۆشە بۆ منیش پێ خۆش نەبێ، یان (لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ زَانٍ) كەسێك كە زینا بكات ناچێتە بەهەشتەوە، واتا چی ناچێتە بەهەشتەوە؟ مانای ئەوە نیە كە هەر ئەسڵەن ناچێت، واتا چوونی سەرەتاییو ئەوەڵی ناچێت بەڵام دوایی دەچێت والله اعلم .

---

(٤) رواه البخاري (٦٣٦٦) ، ومسلم (١٤٥) .

(٥) صحيح البخاري – كِتَاب الْإِيمَانِ – بَاب مِنْ الْإِيمَانِ أَنْ يُحِبَّ لِأَخِيهِ مَا يُحِبُّ لِنَفْسِهِ .

پ ٧/ ئایا ئیعتیکاف لە چ کاتێکدا دەکرێت، ئایا کاتێکی دیاریکراوی هەیە کە تایبەت بێت بە ڕەمەزانەوە یاخود بە درێژایی ساڵ هەر کاتێك موسوڵمان توانی ئیعتیکاف دەکات؟

و/ زانایان لەسەر ئەوەن کە بە درێژایی ساڵ مرۆڤ هەر کاتێك بیەوێت هەر شەو و ڕۆژێك بیەوێت ئیعتیکاف بکات بۆی هەیە ئیعتیکاف بکات إِنْ شَاءَ اللّٰهُ تایبەت نیە بە ڕەمەزانەوە بەلاّم لە ڕەمەزاندا باشترە.

پ ٨/ ئایا ئیعتیکاف هیچ مەرجێکی هەیە ئەو کەسەی کەوا ئیعتیکاف دەکات ئەبێت ئەو مەرجانەی تیا بێت وەکو ئەو کەسەی کەوا موعتەکیفە مەرجە لەسەری کەوا بە ڕۆژوو بێت؟

و/ ئەو کەسەی کە ئیعتیکاف دەکات ئایا مەرجە بەڕۆژوو بێت یان مەرج نیە؟ زانایان لێرەدا دوو بۆچونیان هەیە بۆچونێکیان هی ی مالیكو ئەحمەدو ئەبو حەنیفەیە، ئیمامی ئەحمەد لە ریوایەتێکدا دەفەرموویت: مەرجە بەڕۆژوو بێت، ئەگەر بە ڕۆژوو نەبێت ئەوا ئیعتیکافەکەی درووست نیە بە بەڵگەی ئەوەی خوای پەروەردگار ئایەتی ئیعتیکافی لەگەڵ ئایەتی صیام باسکردووە، بۆیە دەبێت ئیعتیکاف لە کاتێکدا بێت کە مرۆڤ بەڕۆژوە، وە دیسان ووتەی عائیشە (ڕەزای خوای لیّ بێت) کە دەفەرمووێت: (وَلاَ اعْتِكَافَ إِلاَّ بِصَوْمٍ) .واتە: ئیعتیکاف نیە تەنها بەڕۆژووەوە نەبێت.

بەلاّم قەولی تر کە مەزهەبی ئیمام شافیعە (ڕەحمەتی خوای گەورەی لیّ بێت) وە ئیمامی أحمد لە ریوایەتێکی تردا دەفەرموون: بەڕۆژوو بوون مەرج نیە بەلاّم سوننەتە مرۆڤ کاتێك کە موعتەکیفە بەڕۆژووش بێت ئەوە خێرترە نەك مەرج بێت، ئەوەش بە بەڵگەی فەرموودەکەی عومەر (ڕەزای خوای پەروەردگاری لیّ بێت) کە دەفەرمووێت: ئەی پێغەمبەری خوا ﷺ من لە جاهیلیەتدا نەزرم کرد بوو شەوێك لە (مسجد الحرام) ئیعتیکاف بکەم، پێغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی (أوف بنذرك) بێگومان ئەو شەو موعتەکیف بوو لەشەودا ڕۆژووی تیا نیە، وە هەروەها لە فەرموودەیەکی تریشدا کە ئیمام موسلیم ڕیوایەتی کردووە دەفەرمووێ پێغەمبەری خوا ﷺ (اعْتَكَفَ فِي الأَوّلِ مِنْ شَوّالٍ) [٦] یەکەم ڕۆژی شەوال ئیعتیکافی کرد، لە فەرموودەیەکی

---

(٦) رواه مسلم .

تر دا (اعْتَكَفَ فِي الْعَشْرِ الأَوّلِ مِنْ شَوّالٍ) دە ڕۆژی یەکەمی شەوال ئیعتیکافی کرد، بێگومان یەکەم ڕۆژی شەوال چیە ڕۆژی جەژنە کە تیایدا بەڕۆژوو بوونو ڕۆژوو گرتن نیە، کەواتە بۆچوونی دروست ئەوەیە کە بە ڕۆژوو بوون لە کاتی (الاعتكاف) دا سوننەتە وە واجب نیە، هەڵبەتە ئەوە بۆ غەیری ڕەمەزان دەڵێین ئەگەر نا لە ڕەمەزان واجبە مرۆڤ بە ڕۆژوو بێت.

پ ٩/ جگە لەم مەرجە هیچ مەرجێکی تری هەیە؟

و/ مەرجی ئەوەیە کە مرۆڤ لە مزگەوت نەچێتە دەرەوە تەنها بۆ حاجەتێك نەبێت بۆ عوزرێکی شەرعی خۆی نەبێت لە مزگەوت نەچێتە دەرەوە، چونکە ئیعتیکاف ئەوەیە کە تۆ خۆت حەبس بکەیتو لە مزگەوتدا بمێنیتەوە بۆ عیبادەتی خوا کەواتە مەرجەکەی ئەوەیە تۆ لە مزگەوت دابنیشیتو نەچیتە دەرەوە، وە وتیشمان دیسان لە خێزانی خۆیشی نزیك نەبێتەوە بۆ ئەوەی کە ئیعتیکافەکەی بەتاڵ نەبێـتەوە.

پ ١٠/ ئەو کەسەی کەوا دەکات کەی دەچێتە شوێنی ئیعتیکافەکەی وە کەی دەردەچێت؟

و/ زانایان دوو بۆچونیان هەیە سەبارەت بەوە، یەکێکیان ئەوەیە کە ئەو کەسەی ئیعتیکاف دەکات پێویستە دوای نوێژی بەیانی لە مزگەوت کە بە جەماعەت دەیکات بچێتە موعتەکەفەکەی خۆیەوە، واتا دەست بە ئیعتیکاف بکات وە بۆچونی ئەوەشیان لە قەولی عائیشە (ڕەزای خوای پەروەردگاری لێ بێت) (يصَلي الصُّبح ثمَّ يَدْخلُ معتكفه) [٧].

واتە: پێغەمبەری خواﷺ نوێژی بەیانی دەکرد پاشان دەچوو موعتەکەفەکەی خۆی لەو شوێنەی کە تیایدا دەمایەوە، کە فەرموودەیەکی صەحیحە، بۆچونی دووەم ئەوەیە کە نەخێر ئەو کەسەی کە ئیعتیکاف دەکات دەبێت لە پێش بانگی مەغریب بچێتە موعتەکەفەکەیەوە بچێتە مزگەوتەوە چونکە شەو لە پێش ڕۆژە کە کەسێك بیەوێت دەست پێ بکات بە ئیعتیکاف دەبێت لە شەوەکەوە دەست پێ بکات پێش بانگی مەغریب دەچێتە موعتەکەفی خۆیەوە، وە فەرموودەی عائیشەش ئەوە نەفی ناکات، چونکە زانایان دەفەرموون پێش

(٧) متفق عليه .

مەغریب پێغەمبەری خوا ﷺ چوەتە موعتەکەفەکەی واتا نیەتی ئیعتیکافی هێناوە بەلاَم کە نوێژی بەیانی کردوەتەوە دیسان چوەتەوە موعتەکەفی خۆی ئاوا تەفسیری دەکەن والله اعلم .

پ ١١/ ئایا ئیعتیكاف كاتەكەی چەندە؟ كەمترین ماوەی چەندە كە لە هەندێك لە مزگەوتەكان دەبینیت نوسراوە ئەگەر هاتیە مزگەوتەوە نیەتی ئیعتیكاف بێنە ئایا تەنها ئەو ماوە كەمە بەسە بۆ ئەوەی مرۆڤ ئیعتیكاف بكات یاخود ماوەكەی دیاریكراوە؟

و/ بێگومان مرۆڤ گەر یەك دەقە لە مزگەوت بێت، كاتژمێریك لە مزگەوت بێت هیچ بەڵگەیەكی لەسەر نیە، وە وارد نەبوە لە فەرموودەدا كە لە شەوێك كەمتر ئیعتیكاف هەبێت، شەوێك بەڵێ هاتوە لە فەرموودەكەی عومەر (ڕەزای خوای پەروەردگاری لێ بێت) كە باسمان كرد نەزری كرد بوو لەسەر خۆی جا بۆیە زانایان دەفەرموون: كەمترینی شەوێكە، وە زیاتر شەو ڕۆژێك وە زیاتر مرۆڤ ئیعتیكاف بكات باشترە، بەلاَم لە شەوێك كەمتر ئیعتیكاف نابێت وە ئەو كەسانەی كە نوسیویانە لە مزگەوت نیەتم وایە كە چومە مزگەوت ئەوە ئیعتیكافە ئەوە بیدعەیەكە سەلەفی صالح نەیان كردووە، بۆ نوێژی جەماعەت چوونە بۆ ئیعتیكاف نەچوونە كەس نەی ووتوە من ئێستا نیەتم ئیعتیكافە چومە مزگەوت، چونكە ئیعتیكاف مەرجەكانی ئەوەیە كە مرۆڤ نەچێتە لای خێزانی خۆی ئایا مومكینە مرۆڤ لەكاتی نوێژی جەماعەت دا بچێتە لای خێزانی خۆی؟ مەرجی ئیعتیكاف ئەوەیە كە مرۆڤ لە مزگەوت نەچێتە دەرەوە تەنها بۆ عوزرێكی شەرعی خۆی نەبێت، ئایا مرۆڤ كاتێك كاتی نوێژی جەماعەت دێت لە مزگەوت دەچێتە دەرەوە كەواتە ئەوە بەڵگەی لەسەر نیەو بیدعەیەكیشە مرۆڤ پێویستە وازی لێبێنێ، بەلاَم كۆتاییەكەی كە ووتمان لە پێش بانگی مەغریب دەست بە ئیعتیكاف دەكاتو دەچێتە مزگەوت، وە كەی كۆتایی پێ دێنێت دوای بانگی مەغریب بۆ ڕۆژی دوایی ئەوەیان شەو و ڕۆژێك ئیعتیكافەكەی تەواو دەبێت، بۆیە سوننەتە كە هەركەسێك دە شەوەكەی ڕەمەزان بگرێت ئیعتیكاف بكات ئەوە پێویستە لە ڕۆژی بیستی ڕەمەزان پێش مەغریب بچێتە مزگەوتەوە نیەتی ئیعتیكاف بێنێت بۆ ئەوەی ڕۆژی كۆتایی ڕەمەزان كە بانگی مەغریبی داو ڕۆژوو تەواو بوو كە دەكاتە

شەوی جەژن لە موعتەكەفەكەی خۆی دێتە دەرەوەو كۆتایی پێ دێت، بەڵام ئەو كەسانەی كە دوای نوێژی بەیانی دەست پێ دەكەن ئەوە كاتێك كە لە نوێژی بەیانی تەواو دەبن بچن بۆ نوێژی جەژن ئەو كاتە لە موعتەكەفەكەی خۆی دێتە دەرەوەو تەواو دەبێت.

پ ١٢/ كەواتە ئەو مەرجانەی كەوا هەیەتی نەبوونی مەرجێك دەبێتە هۆی هەڵوەشانەوەی ئیعتیكافەكەی؟

و/ ئەوەی كە ئیعتیكافی پێ هەڵوەشێتەوە دەرچون لە مزگەوت بەبێ عوزر، چونكە ووشەی ئیعتیكاف واتا مانەوە كە تۆ نەمێنیتەوە واتا تۆ موعتەكیف نیت ئەوە حەقیقەت و ماهیەتی ئیعتیكافەكەت لێ هەڵدەوەشێنێتەوە بەبێ عوزر تۆ بچیتە دەرەوەو بگەڕێیت لەدەرەوە، دووەمیشیان جیماع كردن مرۆڤ بچێتە لای خێزانی خۆی ئەوە بێگومان ئیعتیكافەكەی هەڵدەوەشێتەوە، خوای گەورە دەفەرمووێت:

﴿وَلا تُبَاشِرُوهُنّ وَأَنْتُمْ عَاكِفُونَ فِي الْمَسَاجِدِ تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ فَلا تَقْرَبُوهَا﴾[البقرة:١٥٧] .

نابێت لێی نزیك بكەوینەوە ئەو دوو شتە هەڵی دەوەشێنێتەوە، هەروەها بێگومان ردەش كە مرۆڤ لە دین هەڵگەڕێتەوە هەڵی دەوەشێنێتەوە.

پ ١٣/ ئایا ئەو كەسەی كە ئیعتیكاف دەكات لەكاتی مانەوەی ئیعتیكافەكەی خۆی بە چیەوە سەر قاڵ بكات و مەژغوڵی چ شتێك بێت؟

و/ ئەگەر بزانین مەبەست لە ئیعتیكاف چیە ئەو كاتەش دەزانین چی باشە بیكات، مەبەست لە ئیعتیكاف تەنها ئەوە نیە مرۆڤ لاشەكەی خۆی حەبس بكات لە مزگەوت نەچێتە دەرەوە، ئیعتیكافی حەقیقی ئەوەیە دڵەكەی خۆی حەبس بكات دڵەكەی خۆی حەبس بكات ئەو دڵەی لەگەڵ خوای پەروەردگار بێت پەیوەست بێت بە خوای خۆیەوە وە لەخەڵك دابڕێت، چونكە زانایان دەفەرموون چوار شت هەن زۆر سەبەبی ئەوەن كە مرۆڤ دڵی مرۆڤی پێ نەخۆش بێت وە مرۆڤی پێ لە خوای گەورە دوور بكەوێتەوە (زۆر خەوتن، زۆر خواردن، زۆر خواردنەوە، زۆر تێكەڵی كردن) ئەو چوار شتە مرۆڤ تێك دەدەن خوای

پەروەردگار بۆ چارەسەری ئەو چوار شتە چوار عیبادەتی بۆ داناوین: بۆ ئەوەی کە زۆر نەخەویت شەوانە (قیام اللیل)ت هەبیّو شەو نوێژ بکەیت، بۆ ئەوەی کە زۆر نەخۆیت‌و زۆر نەخۆیتەوە ئەوە بە ڕۆژەکەی بەڕۆژوو دەبیت، بۆ ئەوەی کە زۆر تێکەڵی خەڵك نەکەیت ئیعتیکاف دەکەیت‌و دەمێنیتەوە، کەواتە مانای ڕاستەقینەی ئیعتیکاف ئەوەیە کە مرۆڤ لە مزگەوت بمێنێتەوە بەلاشە لە خەڵکیش جیا بێتەوەو دڵەکەشی لەگەڵ خوای خۆی بێت‌و زیکری خوای پەروەردگار بکات‌و خۆی بە قورئان خوێندن‌و یادی خوای گەورەوەو دوعا کردن‌و نوێژی سوننەتەوە مەشغوڵ بکات، بەڵام مزگەتیش بکاتە شوێنی دانیشتن‌و گاڵتەکردن‌و پێکەنین‌و قسەکردن لەگەڵ خەڵك‌و مەجلیس بەستن ئەوە مانای ئیعتیکاف کردنی لەدەست دەچێت وە تێیدا نیە، ئەو کاتە خێری بۆ نانوسرێت بەڕاستی دەبێت ئاگای لە خۆی بێت، وەئامۆژگاری بۆ ئەو کەسانەی کە ئیعتیکاف دەکەن خۆیان بۆ خوای پەروەردگار یەکلا بکەنەوەو خەریکی عیبادەتی خۆیان بن بە تەنیا، بۆیە ئیمامی أحمد (ڕەحمەتی خوای پەروەردگاری لیّ بێت) بۆچونی وابوو ئەو کەسەی موعتەکیفە خۆی بە دەرسیشەوە مەشغوڵ نەکات دەرسی زانستی شەرعیش نەڵێتەوە بۆ ئەوەی ئەو ماوەیە خۆت لەگەڵ خوای خۆت یەکلا بکەیتەوە بە تەنها .

پ ١٤/ کەواتە نابێت کەسێك خوێندکار بێت‌و تاقیکردنەوەی هەبێت ئەو دە شەو و دە ڕۆژە کە دەمێنێتەوە ئەو کاتەی کە ئیعتکاف دەکات پەرتوکەکانی قوتابخانەی بەرێت‌و لەویّ دەرسەکانی بخوێنێت؟

پاداشتی زۆر زۆر کەم دەبێتەوە ئەوە ئیعتیکافی ڕاستەقینە نیە ئیعتیکافی ڕاستەقینە ئەوە نیە تۆ فکرت بە بیرکاری‌و فیزیاو کیمیاوە مەشغوڵ بێت، ئیعتیکافی ڕاستەقینە ئەوەیە تۆ دڵەکەی خۆت لەگەڵ خوای خۆت بێت، داوای لێخۆش بوونی لیّ بکەیت‌و دوعای لیّ بکەیت‌و لێی بپاڕێیتەوەو زیکری بکەیت‌و قورئانی پیرۆز بخوێنیت بۆ ئەوەی دڵەکەت پاك بێتەوەو سەلامەت بێت لە نەخۆشیەکانی.

پ ١٥/ ئایا چ شتێك دروستە بۆ موعتەكیف كەوا لە كاتی ئیعتیكافەكەیا ئەنجامی بداتو چ شتێك ڕێگەی پێ دراوە؟

و/ بێگومان موعتەكیف بۆی هەیە دەرچێت بۆ ئیشێكی پێویستی خۆی یان بۆ عوزرێك، بۆ نمونە لە مزگەوت كە شوێنی دەست نوێژ نەبێت بۆی هەیە بچێتە ماڵێك ماڵی خۆی بۆ نمونە دەست نوێژ بگرێت، یان كە پێویستی بە خۆشۆردن بوو بچێتەوە ماڵەوە خۆی بشوات، بەڵام بە ئەندازەی پێویستی خۆی بێت، نەچێت دابنیشێت لە ماڵەوە، تەنها بچێت بە پەلە دەست نوێژ بگرێتو خۆی بشوات، یان كە كەس نەبوو خواردنی بۆ بێنێت لە ماڵەوە دروستە بچێت خواردنەكەی بێنێت یان كە نەگونجا دروستە بە پەلە بچێت نانەكەی بخواتو بێتەوە، كەواتە دەرچوون بۆ شتێك كە زەروریەت بێت یا نەخۆش كەوتوە بە پەلە دەیبەنە شوێنێك دەرزیەك یان عیلاجێكی دەكەنو دەیهێننەوە، یان لەناو مزگەوت دا بۆ نمونە شتێك كە موباحە دروستە بۆی بیكات بۆ نمونە دادەنیشێت سەردانی یەكێكی تر دەكات شتێكی كەم نەك كاتی خۆی زۆر پێوە بگرێت، پاشان دروستە خێزانی بێت سەردانی بكات لە مزگەوت شوێنی تایبەت نەك لەبەر چاوی پیاوان، وە دروستە لە مزگەوتدا كە شوێنی دەست نوێژ هەبێت دەست نوێژی تیادا هەڵبگرێت، وە دروستە شوێنێكی تایبەت بۆ خۆی دابنێت كە تیایدا بمێنێتەوەو تێكەڵی خەڵك نەكات، وە دروستە جێگا واتا دۆشەكو بەتانیشی هەبێتو بیهێنێت دایبنێت لە مزگەوت دا ئەو شتانە هەمووی بۆی دروستە، چونكە عائیشە (ڕەزای خوای لێ بێت) دەیفەرموو:

(السُّنَّةُ عَلَى الْمُعْتَكِفِ أَنْ لا يَعُودَ مَرِيضًا، وَلا يَشْهَدَ جَنَازَةً، وَلا يَمَسَّ امْرَأَةً وَلا يُبَاشِرَهَا، وَلا يَخْرُجَ لِحَاجَةٍ إِلا لِمَا لا بُدَّ مِنْهُ) [٨]

سوننەت بۆ موعتەكیف ئەوەیە كە نە سەردانی نەخۆش بكات نە شوێن جەنازەش بكەوێت نە بچێتە لای خێزانیشی وە دەریش نەچێت تەنها بۆ كارێكی پێویستو گرنگ نەبێت .

---

(٨) رواه أبو داود (٢٤٧٣) وصححه الألباني في صحيح أبي داود .

پ ١٦/ جیاوازی نێوان ئیعتیكاف و خەڵوە چیە؟

و/ ئیعتیكاف شەرعیەو سوننەتە، بەڵام جۆرە خەڵوەیەك هەیە كە كەسانێكی بەناو صۆفی دەیكەن دەچێتە ئەشكەوتێكەوە دادەنیشێت بۆ نمونە چل ڕۆژ یان چەند ڕۆژ خەریكی عیبادەت دەبێت‌و دوور دەكەوێتەوە لە نوێژی جەماعەت‌و لە مزگەوت‌و لە موسوڵمانان‌و لە نوێژی هەینی بێگومان ئەوە بیدعەیە: ﴿وَرَهْبَانِيَّةً ابْتَدَعُوهَا مَا كَتَبْنَاهَا عَلَيْهِمْ﴾[الحديد:٢٧]. ڕەهبانیەتی نەصارا ئاوا بووە، دینداریەتی موسوڵمانان ڕەهبانیەتی تیا نیە (لا رهبانية في الإسلام) بەڵكو لە مزگەوتەكان‌و لە ماڵی خوا دەبێت بۆ ئەوەی جەماعەتەكەت بكەیت‌و جومعەكەت بكەیت بۆ ئەوەی ئاگات لە شەوانی قەدر بێت، تۆ لە مزگەوت تەراویح دەكەیت ئەوا شێوەیەكی شەرعیە بەڵام تۆ نان لە خۆت حەرام بكەیت یان بڵێیت من بە چەند قلە خورمایەك ئیعتیكاف دەكەم وە دوور دەكەومەوە لە مزگەوتەكان‌و دەچمە شوێنێكی چۆڵ ئەمە دروست نیە.

پ ١٧/ ڕوناكیش لە خۆیان قەدەغە دەكەن‌و تەنها دەبێت شوێنەكەیان تاریك بێت؟

و/ بێگومان ئەمانە هیچی سوننەت نیەو بیدعەیەو داهێنراوە لە دیندا.

ماڵپەڕی بەهەشت و وەڵامەكان

ba8.org

walamakan.com